

Передмова перекладача

У цьому романі Бекетта пригоди доктора Гантера супроводжує джаз: його друг та вчитель Том Ліберман — справжній фанат цієї музики.

Тож пропоную читачам зануритися в атмосферу роману разом з американським джазом 1950—1960-х років. Перед вами плейліст Тома Лібермана — так як його подано в романі. Усі ці треки й виконавці є на ютубі.

Читаймо та слухаймо.

1. Джиммі Сміт (*Jimmy' Smith*, нар. 1925) — органіст, джазовий виконавець, що створив школу гри на органі «Геммонд».
2. Чет Бейкер («*Chet*» *Henry Baker*, 1929—1988) — джазовий трубоч.
3. Бадді Річ (*Buddy Rich*, 1917—1987) — джазовий барабанщик, музикант, композитор (направду, Том слухає не його, але Девід згадує — тож нехай буде).
4. Луї Беллсон (*Louie Bellson*, 1924—2009) — джазовий барабанщик, музикант, композитор.
5. Діна Вашингтон (*Dinah Washington*, 1924—1963) — джазова співачка і піаністка.
6. Діззі Гіллеспі («*Dizzy*» *Gillespie*, 1917—1993) — джазовий трубоч, композитор, співак.
7. «*My Funny Valentine*» Чета Бейкера.
8. «*Take Five*» Дейва Брубєка (*Dave Brubeck*, 1920—2012) — джазовий піаніст, композитор, керівник ансамблів.

Розділ 1

Шкіра.

Найбільший орган людини. І нехтують нею найбільше. Майже восьма частина всієї маси тіла. У середньому її поверхня в дорослої людини становить близько двох квадратних метрів. Структура шкіри — витвір мистецтва, в якому поєдналися капіляри, залози, нерви, — вона і захищає, і впорядковує. Це наш сенсорний зв'язок із зовнішнім світом. І той бар'єр, де завершується наша індивідуальність. Наше Я.

Дещо від цієї індивідуальності залишається навіть після смерті.

Коли тіло вмирає, ферменти, такі стримані за життя, пускаються берега. Вони роз'їдають стінки клітин, вміст витікає назовні. Рідина збирається під покривами, накопичується під шарами шкіри, розм'якшує їх. Шкіра й тіло, які до того були неподільним цілим, відокремлюються одне від одного. Надимаються пухирі. Цілі смуги відлущуються, сповзають з тіла, мов непотрібне пальто спекотного дня.

Але навіть мертва й облізла шкіра залишає в собі сліди колишнього Я. Навіть зараз вона має що розповісти та має що приховати.

Якщо знаєш, куди дивитися.

Ерл Бейтмен лежав горілиць обличчям до сонця. Над головою, у синьому небі Теннессі, кружляли птахи. Жодної хмаринки, тільки слід літака повільно розчинявся

в блакиті. Ерл завжди тішився сонцем. Любив, як воно поколєє розпечену шкіру, коли цілий день просидів з вудкою біля річки. Подобалося йому, як усе навколо змінюється від яскравого доторку гарячого проміння. Сонця в Теннесі було вдосталь, та сам Ерл був із Чикаго, і тамтешні холодні зими виморозили його кістки на все життя.

У сімдесятих він переїхав до Мемфіса й одразу зрозумів, що ця грузька вологість йому більше до душі, ніж провіяні вітрами вулиці рідного міста. Звісно, якщо ти дантист із невеличкою практикою, молодою дружиною та трьома дітлахами, яких треба годувати, — не дуже посидиш з вудкою. Але так чи так, сонце завжди було поруч. Йому припало до серця навіть задушливе літо Теннесі, коли вітер не освіжає лице, а наче вкриває його вологою фланеллю, і вечори доводиться просиджувати в затісній квартирі з малими та Кейт.

Проте відтоді багато змінилося. Практика процвітала, тісна квартирка поступилася більшій та кращій домівці. Два роки тому вони з Кейт перебралися до нового будинку: п'ять спалень, гарна місцина, широка густа зелена галявина, на якій весь його виводок онуків може бавитися досхочу, а ранкове сонце грає тендітними веселками між струменями поливального фонтанчика.

От на тій галявині й схопило йому серце, коли він, обливаючись потом, намагався відпиляти ту кляту засохлу гілку від старого бобівника. Він покинув пилку, яка застрягла в деревині, спромігся ступити кілька кроків до будинку, але біль підкосив.

У кареті швидкої, із кисневою маскою, притиснутою до обличчя, він міцно тримав за руку Кейт, силкуючись усміхнутися й заспокоїти її. У лікарні навколо нього зчинилася звична метушня: усі ці голки-шмолки, скажений писк приладів, біганина... Так добре стало, як

усе нарешті змовкло. Невдовзі, коли всі потрібні папери було підписано — ця неминуча бюрократія, що супроводжує кожного з нас від народження, — Ерла нарешті відпустили.

І ось тепер він лежав, розтягнувшись на весняному сонечку. Голяка, на низькому дерев'яному тапчані, посеред густого килима лугової трави й листя. Він перебував тут уже понад тиждень — достатній час для того, щоб плоть розклалася, оголивши кістки та хрящі під муміфікованою шкірою. Пасма волосся ще й досі трималися на черепі, порожні очниці якого витріщалися в лазурове небо.

Я закінчив знімати обміри й вийшов із вольєра, що захищав тіло дантиста від птахів і гризунів. Витер піт з чола. Полудень давно минув, припікало добряче, хоча тепла пора року щойно розпочалася. Весна помалу набирала сили: бруньки вже набрякли й обважніли. За тиждень чи два запанує бурхлива пишна зелена краса, але зараз берези й клени лісистого Теннессі ще стримували молоді паростки, наче не бажаючи випускати їх на волю.

Працював я на схилі нічим не примітного пагорба. Можна навіть сказати, мальовничого, хоч його не порівняєш зі стрімкими величними хребтами Смокі-Маунтінс, що здіймаються вдалині. А втім, кожного, хто тут побував, вражав зовсім інший аспект природи: трупи людей на різних стадіях розкладання по всьому схилі. Прикриті густим підліском, під пекучими променями сонця, чи в затінку... свіжіші, у яких ще вирували гази розпаду... давніші, висохлі, на них залишилася сама шкіра. Деякі трупи сховали з очей, прикрили землею, засунули до багажника автомобіля. Інші, як і той, на якому я робив заміри, лежали відкрито, захищені сітчастими огорожами, немов експонати

жахливої інсталяції. Тільки-от призначення цього місця було значно серйознішим за артоб'єкти. І значно менш публічним.

Я склав у сумку блокнот і обладнання та спробував розім'яти затерплу руку. Лінія життя на долоні перерізана навпіл тонкою білою смужкою — плоть у цьому місці розсікло до кістки. Так і є: ніж, що минулого року мало не обірвав мені життя, докорінно його змінив. Я почепив сумку на плече й випростався. Біль у животі при піднятті ваги вже майже не відчувається. Шрам під ребрами повністю загоївся, а за кілька тижнів можна буде відпочити від антибіотиків, які я постійно приймаю от уже дев'ять місяців. Доведеться все життя берегтися від інфекцій, але мені, можна вважати, пощастило: втратив тільки частину кишківника із селезінкою. Важче змиритися з іншою втратою.

Отже, дантист лишився повільно розкладатися далі, а я обійшов потемніле й набрякле тіло, частково приховане кущами, та рушив вузькою стежкою, що петляла поміж деревами. Молода темношкіра жінка в сірому хірургічному халаті й штанях сиділа навпочіпки біля трупа, прихованого в тіні поваленого дерева. Пінцетом вона вибирала з нього личинки, ті пручалися й звивалися, а вона скидала кожну в окрему баночку та закручувала кришкою.

Я гукнув:

— Привіт, Алано!

Не впускаючи пінцета, вона підняла очі, усміхнулася мені:

— Привіт, Девіде.

— Том десь тут?

— Востаннє я його бачила там, біля плит. До речі, дивись під ноги, — кинула вона мені вслід, — там далі в траві лежить окружний прокурор.

Я показав, що зрозумів, і попрямував стежкою. Вона збігала вздовж високої сітчастої огорожі, яка оточувала два акри¹ лісу. По верху сітки протягнули колючий дріт, а для додаткової безпеки встановили дерев'яний глухий паркан. Єдиним входом і виходом слугувала велика брама з пофарбованою вивіскою. Чіткі чорні літери повідомляли: «Антропологічний дослідницький центр», однак усі добре знали його неофіційну назву.

У народі це місце було відоме як «Трупна ферма».

Тиждень тому я стояв у коридорі своєї лондонської квартири, поруч зі мною, на кахляній підлозі, — спактовані валізи. Надворі ніжний пташиний спів вітав блідий весняний світанок. Я подумки перевіряв список справ до від'їзду, переконався, що все зроблено. Вікна зачинив, пошту переадресував, бойлер вимкнув. І все одно нервував, серце вискакувало з грудей. Я звик до подорожей, та цього разу все було інакше. Більше ніхто не чекав на моє повернення. Таксі запізнювалося, але до літака часу вистачало. І все одно я тривожно зиркав на годинник. Погляд ковзнув на чорно-білі вікторіанські кахлі підлоги: ось воно, усього за кілька кроків від мене. Із зусиллям відвів погляд, але строкаті ромби, мов на вбранні Арлекіна, уже викликали в пам'яті ту саму картину. Стіну й підлогу біля дверей давно вже відмили від крові. Поки я лежав у лікарні, коридор перефарбували. Нічого не нагадувало про те, що сталося тут минулого року. Та все ж мене накрила хвиля клаустрофобії. Я підхопив багаж, виніс його назовні, намагаючись не дуже притискати до живота. Коли під'їхало таксі, я саме зачиняв входні двері. Вони глухо захряснулися в мене за спиною, наче ставили остаточну крапку. Я відвернувся,

¹ Акр приблизно дорівнює 4046,8 м². (Тут і далі прим. перекл.)

не кинувши на них прощального погляду, і попрямував до таксі, що пихтіло неподалік, випускаючи пари солярки. Доїхавши до найближчої станції метро, пересів на лінію Пікаділлі до аеропорту Гітроу. До ранкового часу пік було ще далеко, але пасажери вже потроху наповнювали вагон, зі звичною байдужістю лондонців, уникаючи поглядів одне одного.

Я радів, що їду звідси. Мабуть, гаряче радів. Удруге в житті я відчував нагальну потребу вибратися з Лондона. Але, на відміну від першого разу, коли життя моє розлетілося на друзки після загибелі дружини й дочки, коли я тікав від нього світ за очі, цього разу я знав, що вернуся. Просто мушу на якийсь час вирватися звідси, відгородитися від недавніх подій. До того ж я вже кілька місяців не працював. Сподівався, що ця поїздка допоможе мені повернутися до нормального життя.

І зрозуміти, чи я ще можу працювати.

Кращого місця для цього годі й вигадати. Донедавна дослідний полігон у Теннессі був унікальною, єдиною у світі польовою лабораторією, яка працювала на відкритому повітрі, де кримінальні антропологи могли вивчати процеси розкладу на справжніх людських трупах, фіксувати ключові деталі, що дають змогу встановити час і обставини смерті. Наразі подібний полігон відкрили також у Північній Кароліні, а згодом — у Техасі, коли вдалося налагодити співіснування поруч з місцевими грифами-стерв'ятниками. Навіть точилися розмови, ніби щось подібне відкривається в Індії.

Проте не важливо, скільки таких лабораторій відкривається, — усе одно для більшості колег дослідницький майданчик у Теннессі був і залишався «Трупною фермою». Саме тут, у Ноксвіллі, у відділенні Центру кримінальної антропології Університету Теннессі, мені пощастило пройти тренування на початку своєї кар'єри.

Але відтоді сплинуло багато років. Забагато, як сказав директор Центру і мій старий учитель Том Ліберман.

Сидячи в залі відльотів у Гітроу, спостерігаючи за беззвучним повільним танцем літаків за величезним вікном, я міркував, як воно буде — повернутися. Усі ці місяці важкого одужання після виходу зі шпиталю, під час дуже важкої реабілітації, перспектива майбутньої місячної поїздки давала певну надію, правила за мету, до якої варто рухатися, здавалася таким необхідним мені новим початком.

І ось тепер, коли я вже фактично вирушив у дорогу, уперше за весь цей час прийшла думка: чи не забагато сподівань покладаю на цю подорож.

У Чикаго довелося чекати наступного рейсу дві години, а коли я приземлився в Ноксвіллі, у небі ще гуркотів останній відгомін грози. Але невдовзі хмари розійшлися, і коли я забрав багаж, то вже визирнуло сонце.

Я глибоко вдихнув, насолоджуючись незвично вологим повітрям, та вийшов з аеропорту на пошуки найнятого заздалегідь автомобіля. Дорога курилася, випаровуючи перцевий присмак вологого асфальту. Повільно відступали синьо-чорні грозові хмари, після дощу вздовж шосе буяла густа сліпучо-яскрава зелень.

Наближаючись до міста, я відчув, як покращується настрій. Мені все вдасться.

А ось тепер, майже тиждень по тому, я вже не такий цього певний. Я спустився стежкою до галявини, де стояв високий дерев'яний триніжок, схожий на непокритий каркас тіпі¹. На платформі під ним лежало тіло, яке мали підняти й зважити. Сходячи зі стежки

---

¹ Індіанський намет пірамідальної форми зі шкір та жердин, іноді помилково називають вігвамом, який має склепінчасту форму.

(пригадав попередження Алани), я перетнув галявину, де на землі було розміщено кілька прямокутних бетонних плит, чіткі геометричні форми яких різко контрастували з лісною місциною. На бетоні лежали людські останки — частини експерименту зі спостереження за ефективністю сканера для виявлення підземного розташування трупа.

За кілька ярдів я помітив довготелесу незграбну постать у штанях-чіносах та крилатій панамі. Чоловік стояв навколішки, роздивляючись показники індикатора на відрізьку трубки, що стирчала з землі.

— Що там, як там? — запитав я.

Він продовжував дивлятися у цифри крізь окуляри в металевій оправі, голови не підняв, тільки легенько постукав пальцем по табло.

— Такий потужний запах легко вловити, що думаєш? — пробурмотів він замість відповіді.

Відкриті голосні його вимови видавали уродженця Східного узбережжя та відрізняли від заокругленої тягучої говірки Теннессі. Скільки я його знаю, Том Ліберман шукав свій Святий Грааль: молекула за молекулою аналізуючи гази, що утворюються в процесі розкладання, він намагався визначити запах гниття. Кожен, у кого колись під підлогою здохла миша, визнає, що такий запах існує і що тримається він ще довго по тому, як стане недоступним для людських органів чуття. Можна навчити собак розпізнавати запах трупа через багато років після погребіння. Том запропонував розробити спеціальний сенсор, здатний замінити службового собаку, — це значно полегшило б процес пошуків і виявлення трупа. Але теорія та практика, як завжди буває, — то «дві великі різниці».

З буркотінням, більш розчарованим ніж задоволенням, Том звівся на ноги.

— Ок. Наразі все, — він скривився, почувши тріщання в колінах.

— Я до їдальні, щось пожувати. Ідеш?

Складаючи обладнання, він сумно всміхнувся.

— Не сьогодні. Мері напакувала сандвічів. Курятина з пророслою квасолею або ще якась корисна гидота. А, поки не забув, на вихідних тебе запрошено на вечерю. Здається, вона втокмачила собі в голову, що тобі тут їсти не дають, — він знову скривився. — Тебе вона хоче відгодувати. А я приречений на кролячий корм. Де справедливість?

Я всміхнувся. Томова дружина чудово куховарила, і він це добре знав.

— Скажи їй, що я радо завітаю. Допомогти щось нести? — запропонував я, коли він примощував на плече полотняну сумку.

— Ні, усе гаразд.

Звісно, не хоче мене перенавантажувати. Але все одно видно, як він захекався, повільно прямуючи до брами.

Коли ми з Томом уперше зустрілися, йому було вже добряче за сорок, і він щиро тишився можливості навчити своєї премудрості новоспеченого британського кримінального антрополога. Це було так давно, що й не згадаєш, і роки, що минули, залишили свій слід. Ми сподіваємося, що люди залишатимуться такими, якими ми їх пам'ятаємо, але ж так не буває. І все одно, коли я побачив Тома, мене вразило, як він змінився.

Том ще не оголосив офіційно, коли піде з посади директора Центру кримінальної антропології, але всі знали, що, майже напевно, це станеться до кінця року. Два тижні тому місцева газета присвятила йому статтю, яка більше скидалася на вітальний адрес, ніж на інтерв'ю. Він і зараз зберігав статуру колишнього баскетболіста, але похилий вік додав худорлявості до й без

того кістлявої фігури. Аскетичний вигляд, запалі щоки та залисини викликали тривожне враження слабкого здоров'я. Але коли він жартував, то очі його блищали, як і раніше, і так само не потьмяніла його віра в людську природу, попри те що більшість своєї кар'єри він досліджував її темний бік. «Та ти й сам уже теж побитий, мов те старе відро», — нагадав я собі, торкнувшись потворних шрамів, прихованих під сорочкою.

«Універсал» Тома чекав на стоянці перед полігоном. Перед тим як вийти, ми зупинилися біля брами, стягуючи захисні рукавички й бахили. За нашими спинами опустився шлагбаум, і нічого вже не вказувало на те, що криється по той бік. Дерев за огорожею, такі буденні та безневинні, розправляли на теплому вітерці голі віти, що вже зеленіли новим життям.

На стоянці я одразу ж витяг з кишені мобільний та увімкнув його. Правила не забороняли користуватися телефоном, але мені було ніяково порушувати тишу й спокій цього місця зайвими дзвінками. Не те щоб я чекав на когось. Усі, хто міг мені зателефонувати, знали, що я в іншій країні, а людина, з якою я найбільше волів поговорити, не зателефонує. Відклав телефон. Том відчиняв багажник і ставив туди сумку. Він вдавав, що зовсім не захекався, а я вдавав, що не помічаю цього.

— Підвезти тебе до їдальні? — запропонував він.

— Ні, дякую, пройдуся. Треба трохи розім'ятися.

— Дисципліна, гідна захоплення. Ти мене присоромив, — його перервав телефонний дзвінок. Він вийняв мобільний та глянув на екран. — Вибач, мушу відповісти.

Я залишив його розмовляти, а сам попрямував через стоянку. Попри те що дослідний полігон належав до кампусу Медичного центру Університету Теннессі, розташовувався він цілком незалежно. Притулившись на віддаленому узліссі, полігон перебував наче в іншому

світі. Сучасні будівлі залюдненої лікарні та зелена паркова зона навколо неї вирували пацієнтами, студентами й медиками. На лавці в парку сміялися медсестра й молодик у джинсах; мати сварилася на вередливе маля; бізнесмен щось діловито обговорював по мобільному. Коли я вперше приїхав сюди, цей різкий контраст між мовчазним розпадом за брамою полігону та шумною метушнею звичайного життя з іншого її боку вразив. А тепер я його майже не помічав.

Ми можемо звикнути до чого завгодно — дайте тільки час.

Я підтюпцем піднявся східцями й рушив стежкою до їдальні, із задоволенням зауваживши, що дихаю ненабагато важче, ніж зазвичай. Не пройшов я й кількох ярдів, коли почув кроки позаду.

— Девіде, зачекай!

Я обернувся.

Стежкою поспішав чоловік приблизно мого віку й зросту. Пол Ейвері — висхідна зірка Центру, про якого всі вже шепотіли як про найімовірнішого наступника Тома. Фахівець з біології скелета людини, він мав енциклопедичні знання, а його великі руки з цупкими пальцями пасували б і наймайстернішому хірургу.

— Ти на обід? — запитав він, наздогнавши мене на сходах. Синювато-чорне кучеряве волосся, темна шетина на підборідді. — Не проти, якщо я складу тобі компанію?

— Звісно. Як там Сем?

— Добре. Вони сьогодні з Мері збиралися прогулятися усілякими дитячими крамничками. Кредитка, гадаю, суттєво постраждає.

Я всміхнувся. До цієї поїздки я Пола не знав, але вони із Сем, його вагітною дружиною, зробили все, що могли, щоб я почувався тут як удома. Вона вже ось-ось

мала народити їхню першу дитину. Пол щосили вдавав, що його це доводить до сказу, а Сем навіть не намагалася приховати втіхи.

— Радий, що тебе побачив, — продовжив він, — одна з моїх аспіранток заручилася, то ми сьогодні збираємося вийти трохи посвяткувати. Нічого такого, просто вечеря й кілька чарок. Може, підеш з нами?

Я вагався. Звісно, пропозиція щира, але думка про вечір із незнайомими людьми мене зовсім не вабила.

— Сем піде, Алана теж, тож ти декого знаєш, — додав Пол, побачивши мою невпевненість. — Нумо, буде весело.

Я не зміг вигадати причину для відмови.

— Ну... Добре, гаразд. Дякую.

— Класно! Я підскочу по тебе в готель о восьмій.

З дороги поблизу пролунав сигнал клаксона.

Ми озирнулися й побачили, що на узбіччі пригальмовує Томів «універсал». Чоловік опустил вікно й помахав нам, щоб підійшли.

— Мені щойно телефонували з Бюро розслідувань Теннессі. Вони знайшли тіло в гірській хатині десь біля Гетлінбурга. Здається, щось цікаве. Поле, якщо ти не зайнятий, я гадаю, схочеш поїхати зі мною і поглянути, що там?

Пол похитав головою:

— Вибач, я вже зайнятий по обіді. Може, хтось із твоїх аспірантів нагодиться?

— Гадаю, що зможуть. — Том обернувся до мене, очі блиснули збудженням. Ще до того, як він заговорив, я знав його слова: — А ти як, Девіде? Як щодо справжньої роботи?

Розділ 2

Автівки повільно повзли по шосе на виїзді з Ноксвілла. Навіть у цю пору, коли до справжньої спеки не дійшло, довелось увімкнути кондиціонер. Коли ми дісталися до гір, Том налаштував навігатор, але його вказівки нам поки що були не дуже потрібні. Мій супутник кермував і тихенько щось мугикав — я знав, що він передчуває цікаву справу. Адже, попри весь похмурий реалізм дослідного полігону, всі ті, хто залишив нам свої тіла, померли з природних причин. А тут зовсім інше.

Тут — справжнє.

— То що, схоже на вбивство?

«Умисне вбивство», — виправив я себе. Тут не помилишся, бо інакше до справи не долучилося б Бюро розслідувань Теннессі. БРТ — аналог ФБР у межах одного штату. Том працював у них офіційним консультантом. Оскільки телефонували звідти, а не з місцевого відділення поліції, усе свідчило про те, що справа серйозна.

Том не відривав очей від дороги:

— Схоже на те. Мені багато не повідомляли, але, здається, тіло в дуже поганому стані.

Я чогось рознервувався:

— А нічого, що я буду з тобою?

Том здивовано глянув на мене:

— А що дивного? Я завжди беру помічника.

— Ну, тобто... я ж британець.

Щоб отримати дозвіл на роботу в Штатах, мені довелося б пройти безліч інстанцій та зібрати купу підписів,

я нічого такого не планував. Сумніваюся, що мене радо долучать до офіційного розслідування.

Том знизав плечима:

— Не бачу жодної проблеми. Навряд чи це питання національної безпеки, а якщо хтось запитає, то я за тебе поручуся. Або не кажи зайвого, щоб вони акценту не почули.

Він усміхнувся й увімкнув CD-плеєр. Для Тома музика — мов для інших цигарки чи віскі, — мій друг стверджував, що вона йому допомагає і мізки прочистити, і зосередитися. Він фанатів від джазу 1950—1960-х років, і я вже переслухав з пів дюжини альбомів, що зберігалися в його машині, тож більшість з них упізнавав з перших тактів.

Мій супутник легенько зітхнув, мимоволі відкинувся на водійському сидінні, — з колонок лунав трек Джиммі Сміта.

Я дивився, як за вікном автівки пропливають пейзажі Теннессі. Перед нами, оповиті блакитним маревом, здіймалися Смокі-Маунтінс — справді туманні гори. Укриті лісом схили простягалися аж до самого горизонту, хвилястий зелений океан разюче контрастував із гамірними магазинчиками обабіч траси. Фастфуди, бари та крамнички, розцяцьковані рекламою всіх видів та розмірів, вишикувалися вздовж дороги, небо над ними перекреслювали лінії електропередач і телеграфні дроти. Лондон і Британія тепер здавалися такими далекими. Я сподівався, що ця подорож допоможе відновити душевну рівновагу й розв'язати болючі питання, що виїдали мій мозок. Звісно, коли повернуся, переді мною постануть важкі рішення. Тимчасовий контракт у Лондонському університеті завершився, поки я одужував. Мені запропонували постійне місце, але я отримав пропозицію від кафедри

кримінальної антропології провідного університету в Шотландії.

Надійшло ще одне спокусливе запрошення від Дорадчої групи кримінальних досліджень — міждисциплінарної агенції, яка допомагала поліції в розшуку трупів. Усе це мені дуже лестило, і я мав би тішитися. Та мене чомусь не вабив жоден з варіантів. Може, хоча б ця поїздка щось змінить.

Але поки ніяких зрушень.

Я зітхнув та несвідомо торкнувся великим пальцем шраму на долоні. Том зиркнув на мене:

— Ти в нормі?

Я прикрив шрам рукою.

— Усе гаразд.

Він помовчав.

— У мене в сумці сандвічі, на задньому сидінні. Мабуть, слід їх прикінчити, поки не доїхали, — він криво посміхнувся, — сподіваюся, ти любиш пророслі боби.

Що ближче ми просувалися до гір, то густішим ставав ліс за вікном автівки. Ми проминули Піджен-Фордж — пихатий модний курорт, бари й ресторани якого обсіли дорогу з обох боків. Один із закладів прагнув відтворити атмосферу фронтиру з дизайнерським шедевром — пластиковими колодами біля входу. Ще декілька миль, і ми дісталися Гетлінбурга — туристичного містечка, чия карнавальна атмосфера виявилася доволі стриманою, якщо зрівняти з тим, що довелося побачити на трасі. Містечко виросло біля самісінького підніжжя гір. І хоча тутешні мотелі й магазини ревно змагалися за увагу гостей, однак вони не мали шансів проти природної пишноти, що височіла перед нами.

Ми залишили містечко позаду та опинилися в іншому світі. Дорога звивалася поміж крутих лісистих схилів, вони змикалися навколо, занурюючи подорожніх

у тінь. Смокі-Маунтінс, один з хребтів величних Аппалачів, тягнуться вздовж кордону між Теннессі та Північною Кароліною, охоплюючи площу вісімсот квадратних миль. Тепер це Національний парк, та я, визираючи крізь вікно машини, зловив себе на думці, що природі байдуже до таких високих відзнак. Людина майже не торкалася цього дикого краю. Мешканець залюднених Британських островів, я не міг не захоплюватися їхньою приголомшливою величчю.

Машин на трасі поменшало. За кілька тижнів тут буде гамірно, але зараз, на початку весни, ми майже не бачили інших автомобілів. Проїхавши ще кілька миль, Том повернув на бічну гравійну дорогу.

— Мабуть, уже недалеко, — він звірився з дисплеєм навігатора на панелі керування та вдивився в дорогу попереду. — Приїхали.

На знакові біля вузької дороги було написано «Хатини Шредера, №№ 5—13». Том повернув біля знака. Автоматична коробка передач трохи скаржилася, поки ми підіймалися схилом. За деревами з'явилися пологі дахи хатинок, розташованих доволі далеко одна від одної.

Обабіч дороги попереду нас вишикувалися машини поліції та автомобілі без спеціального маркування — я зрозумів, що вони належать представникам БРТ. Коли ми наблизилися, шлях перегородив поліціант, який притримував приторочений до пояса револьвер. Том зупинився, опустив вікно, але офіцер не дав йому й слова сказати.

— Не мона вам сюда, сер. Тра розвернутися та їхати звідси.

Акцент був суто південний, а його чемність сама могла правити за зброю, непримиренна й непохитна. Том усміхнувся:

— Усе правильно. Перекажіть, будь ласка, Денові Гарднеру, що приїхав Том Ліберман.

Офіцер відійшов на кілька кроків і заговорив по радіо. Яка б не була відповідь, вона його переконала.

— Гара. Ставте машину тутай, де решта.

Том так і зробив. Ми припаркувалися. Моя нервозність тим часом перетворилася на справжню тривогу. «І то не дивно, — заспокоював я себе, — звісно, нерви розхиталися. Після поранення ще не повністю відійшов, і працювати над розслідуванням справжнього вбивства геть не планував».

— То ти певний, що мені можна сюди? — запитав я. — Не хочу нікому очі мозолити.

Том не переймався:

— Не хвилюйся. Якщо хтось питатиме, ти зі мною.

Ми вийшли з машини. Після міста повітря, насичене ароматами польових квітів і суглинку, здавалося особливо свіжим і чистим.

Надвечірні сонячні промені пробивалися крізь гілки, висвічуючи ще не розкриті зелені бруньки, наче великі смарагди. На цій висоті, у тіні дерев, було досить прохолодно, тому нас здивував вигляд чоловіка, який ішов назустріч. Вбраний у костюм з краваткою, він ніс піджак перекинутим через руку, його блідо-блакитну сорочку вкрили темні плями поту. Розгарячіле обличчя почервоніло. Він потис Томові руку:

— Дякую, що приїхав. Я не знав, чи ти вже вийшов з відпустки.

— Саме повернувся.

За тиждень до мого прибуття Том із Мері приїхали з Флориди. Він зізнавався, що ніколи в житті так не нудився.

— Дене, познайомся з доктором Девідом Гантером. Доктор проходить стажування в нас на полігоні. Я сказав, що він може приїхати зі мною.

Це було твердження, а не запитання. Співрозмовник Тома обернувся до мене. Я б дав йому за п'ятдесят. Обвітрене виснажене обличчя, вкрите глибокими зморшками. Посивіле, коротко підстрижене волосся, боковий проділ, немов під лінійку.

Він простягнув руку. Стискання міцне, наче виклик, суха мозолиста долоня.

— Ден Гарднер, відповідальний помічник спеціального агента. Радий бачити.

Я вирішив, що його звання еквівалентне посаді старшого слідчого у Великій Британії. Він говорив у ніс, як більшість тут, у Теннессі. Але зовнішня легкість спілкування виявилася оманливою. Гострий погляд оцінював мене. Формував судження.

— То що тут у вас? — запитав Том, відчиняючи багажник і дістаючи свій кейс.

— Дай мені, — я витяг валізку з багажника. Шрам шрамом, але я все одно був у кращій формі, ніж Том. Він цього разу не заперечував. Агент БРТ озирнувся на стежку між деревами.

— Труп у хатині. Менеджер уранці знайшов.

— Точно умисне вбивство?

— О, так.

Він далі не пояснював. Том з цікавістю глянув на нього, але продовження не вимагав.

— Якись документи є?

— Гаманець із кредитними картками та водійським посвідченням. Але ми не можемо сказати, чи вони належать жертві. Тіло вже таке розкладене, що з фотографій користі немає.

— Є якісь думки з приводу того, скільки часу воно тут? — запитав я не подумавши.

Гарднер насупився, а я нагадав собі, що моя роль сьогодні — помічник Тома.

— Я взагалі-то сподівався, що ви нам це зможете сказати, — відповів агент БРТ більше Томові, ніж мені. — Патологоанатом ще тут, але він мало що може прояснити.

— Хто патологоанатом? Скотт? — запитав Том.

— Ні, Гікс.

— А.

У цьому «А» вчувалося багато чого, тільки не схвалення. Але я тепер, власне, більше переймався тим, як він підійматиметься гірською стежкою.

— Секунду, — перепросив я.

Сів на його валізу та вдав, наче зашнуровую черевика. Гарднер, здається, роздратувався, але Том з полегшенням перевів подих, вдаючи, що протирає окуляри. Він примружився на те, як потемніла від поту сорочка агента.

— Дене, сподіваюся, ти не проти, що я питаю, але з тобою все гаразд? Здається, тебе трохи... лихоманить.

Гарднер глянув на свою вологу сорочку, наче щойно помітив.

— Скажімо, там трохи гаряче. Самі побачите.

Ми знову рушили. Стежка вирівнялася, коли ліс розступився, відкриваючи невелику, засипану гравієм галявину, зарослу бур'янами. Від неї розгалужувалися інші стежки, кожна з яких вела до будиночків, ледь помітних серед дерев. Той, до якого ми прямували, стояв на віддаленому краю галявини, окремо від інших. Невеличка хатина, обшита вицвілими від сонця й дощу дошками. Доріжку, що вела до дверей, перегородила яскраво-жовта стрічка з написом великими жирними чорними літерами «ПОЛІЦІЯ. НЕ ПЕРЕТИНАТИ». Навколо панувала звичайна метушня.

Уперше я був на місці злочину в США. Більшість обставин скидалися на ті, до яких я звик удома, але дрібні

відмінності створювали враження чогось несправжнього. Біля хатини стояла група судово-медичних експертів БРТ у білих комбінезонах. Усі з розчервонілими та спітнілими обличчями, вони спрагло ковтали воду з пляшок. Гарднер підвів нас до молодої жінки в ошатному діловому костюмі, яка розмовляла з повним чоловіком, чия лисина сяяла, як відполіроване яйце. Геть втративши волосся, навіть без брів і вій, він водночас скидався і на новонародженого, і на якусь рептилію.

Ми підійшли, він обернувся. Тонкий рот розтягнувся в усмішці: упізнав Тома. Але усмішка була невесела.

— А я собі гадав, коли ви з'явитесь, Лібермане.

— Щойно мені подзвонили, Дональде, — відповів Том.

— Дивно, як це вам ще потрібні якісь дзвінки. Ви ж, мабуть, цей сморід від самого Ноксвілла чули.

Він захихотів, байдужий до того, що ніхто цього жарту не оцінив. Я здогадався, що перед нами Гікс — той самий патологоанатом, про якого казав Гарднер. Співрозмовниця Гікса, молода жінка, була струнка й підтягнута, мов гімнастка. Вона трималася із військовою виправкою, яку підкреслювали темно-синій піджак зі спідницею та коротко підстрижене темне волосся. Жодного макіяжу, та вона й не потребувала його. Лише рот відрізнявся від строгого образу: повні й вигнуті губи натякали на чуттєвість, яку вона начебто намагалася заперечити.

Погляд сірих очей на мить зупинився на мені, оцінюючи тверезо й безвиразно. Зіниці так і сяяли на злегка засмаглому обличчі.

Гарднер коротко познайомив нас:

— Томе, це Діана Джейкобсен. Якраз приєдналася до Відділу польових розслідувань. Вона вперше залучена до розслідування вбивства, а я дуже розхвалив і тебе, і дослідний полігон, тож не підведи мене.

Діана простягла руку, проігнорувавши спробу Гарднера пожартувати. На теплу усмішку Тома відповіла дуже стримано й холодно. Я не зрозумів, чи то вона від природи така, чи просто занадто старалася поводитися професійно.

Гікс глянув на Тома й досадливо пересмикнув ротом. Він зрозумів, що я дивлюся на нього, і роздратовано ткнув підборіддям у мій бік:

— А це хто? — так, наче мене тут і не було.

— Я Девід Гантер, — питання було не до мене, але я відповів. Якимось здогадався, що руку подавати сенсу нема.

— Девід наразі працює з нами на полігоні. Він люб'язно погодився мені допомогти, — сказав Том.

«Працює з...» — то було перебільшення, але я не збирався заперечувати цю невеличку брехню.

— Він британець?! — вигукнув Гікс, почувши мій акцент. Моє обличчя палало. Холодний погляд молоді жінки знову зупинився на мені. — Ви вже туристів сюди запрошуєте, Гарднере?

Я знав, що моя присутність може викликати певні збурення, те саме сталося б за присутності чужоземця під час розслідування у Великобританії, але все одно поведінка Гікса мене дратувала. Нагадавши собі, що я тут із Томом, стримався й не відповів. Та й Гарднер не дуже хотів таке вислуховувати. Том вирішив утрутитися:

— Доктор Гантер тут на моє запрошення. Він один з найкращих кримінальних антропологів Великої Британії.

Гікс недовірливо фиркнув.

— Хочете сказати, у нас своїх не вистачає?

— Я хочу сказати, що ціную його досвід, — спокійно відповів Том. — А зараз, якщо ми все обговорили, я б узявся до справи.

Гікс знизав плечима із перебільшеною ввічливістю:
— То вперед. Повірте, вам тут зрадіють.

Він попрямував до машин. Залишивши агентів БРТ перед хатиною, ми з Томом відійшли до розкладного столу, де стояли коробки з одноразовими комбінезонами, рукавичками, черевиками й масками. Я перевірив, чи нас не чують.

— Томе, слухай, мабуть, це не така вже й хороша ідея. Я в машині почекаю.

Він усміхнувся:

— Не зважай на Гікса. Він працює в морзі в Медичному центрі Університету Теннессі, то ми часом перетинаємося. Гікс ненавидить, коли до нас звертаються в таких ситуаціях. Частково — через професійні ревності, але здебільшого через те, що цей чолов'яга — просто гівнюк.

Я знав, що він намагається мене заспокоїти, але все одно було якось ніяково. Я звик працювати на місці злочину, проте чітко усвідомлював, що тут мені не раді.

— Я не знаю... — почав я.

— Це не проблема, Девіде. Ти робиш мені послугу. Справді.

Що ж, так і буде, але мене й надалі гризли сумніви. Я знав, що маю дякувати Томові, адже небагатьом британським експертам-криміналістам пощастило працювати на місці злочину в Штатах. Але чомусь нервував дедалі більше. І це навіть не через ворожість Гікса. Колись мені й гіршу доводилося терпіти. Ні, тут щось у мені. За ці кілька місяців я, здається, втратив не тільки селезінку, але й упевненість у собі.

Ну ж бо, берися до справи! Не можна підводити Тома.

Гарднер підійшов до столу, коли ми розривали пластикові пакети з комбінезонами.

— Ви можете роздягнутися до трусів, а тоді вже вдягати комбінезони. Там досить парко.

Том пирхнув:

— Я не роздягався на публіці зі шкільних часів. І не збираюся починати зараз.

Гарднер ляснув комаху, що дзижчала біля обличчя.

— Не кажіть, що я вас не попередив.

Я не поділяв скромності Тома, але все одно наслідував його приклад. Мені й так було ніяково — не вистачало ще привселюдно роздягатися до трусів. До того ж ще тільки весна, і сонце вже сідає. Що там за пекло в тій хатині?

Гарднер порпався в коробках і нарешті знайшов баночку з ментоловим розчином. Мазнув собі під носом і запропонував Томові.

— Стане у пригоді.

Том відмовився.

— Ні, дякую. Мій нюх уже не такий, як раніше.

Гарднер мовчки простягнув мені банку. Зазвичай я таким теж не користуюся. Як і Том, я знайомий із запахом тління, а пропрацювавши весь минулий тиждень на полігоні, і справді добряче до нього звик. Проте взяв баночку й намастив запашний вазелін над верхньою губою. Від їдких випарів одразу засльозилися очі. Я глибоко вдихнув: нерви геть розходилися. *Що, в біса, тобі робиться? Поводись, наче воно в тебе вперше.*

У спину припікало, я чекав, коли приготується Том. Низьке сліпуче сонце пливло між верхівок дерев, повільно наближуючись до вечора. Я нагадав собі: що б тут не сталося, світило знову засяє вранці.

Том закінчив застібати комбінезон і весело всміхнувся.

— Ходімо, поглянемо, що тут у нас.

Натягнувши латексні рукавички, ми піднялися зарослою стежкою до хатини.